

Tusculum

2018
SOLIN-11

Tusculum

11

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonči Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Tisak

Suton Graf Zagreb

Za tiskaru

Tihomir Kujundžić

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index), DOAJ (Directory of Open Access Journals), AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupiru Grad Solin,
Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Županija splitsko-dalmatinska.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

11

Solin, 2018.

Sadržaj

7-16	Nikola Cesarik	Bilješka o Tiberijevu natpisu CIL 3, 3199 = 10157 iz Salone
17-34	Inga Vilogorac Brčić	Kibelina salonitanska svetišta u svjetlu epigrafskih izvora
35-59	Nino Švonja	Natpisi kao spoliji u Vranjicu
61-76	Ante Rendić-Miočević	Nekropola na lokalitetu <i>in horto Metrodori</i> u svjetlu novih istraživanja: staro izvješće u novom ruhu
77-85	Nenad Cambi	Konstancijev natpis uzidan u kuću Tavilić u Trogiru
87-105	Ana Demicheli – Dino Demicheli	Salona 541. godine – sarkofag vaginarija Saturnina, <i>fabrica Salonitana armorum</i> i Justinijanska kuga
107-122	Ivan Alduk	Solinske utvrde (II) – Mletački kaštel na mostu
123-155	Ivan Grubišić	Solinski Katići Mornari
157-176	Ivan Grubišić – Milan Ivanišević	Krštenja, vjenčanja i ukopi u Solinu od godine 1670. do 1812.
177-186	Antonia Trze Biuk	Život i književno stvaralaštvo Beatrice Speraz
187-205	Arsen Duplančić	Thomas Graham Jackson, don Frane Bulić i Salona
207-232	Blanka Matković	Iz povijesti solinskoga područja u Drugom svjetskom ratu i poraću: Hrvatska seljačka stranka kroz dosje Joze Bulja (1945. – 1961.)
233-255	Mirko Jankov	Pučki crkveni napjevi <i>Jobova štenja</i> za pokojne iz Klisa, Solina, Vranjica, Mravinaca i Kučina – transkripcije i komparativna analiza
257-264	Katica Obradović	Razvoj pedijatrije u Solinu – Pobol i procijepljenost dojenčadi i predškolske djece od 2007. do 2017.
265-267	Marko Matijević	In memoriam – Špiro Žižić (10. 9. 1951. – 3. 9. 2018.)
269-275	Mario Matijević	Bibliografija Časopisa za solinske teme <i>Tusculum</i> (broj 1-10)
277		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Nenad Cambi

Konstancijev natpis uzidan u kuću Tavilić u Trogiru

Nenad Cambi
HR, 21000 Split
Zoranićeva 4
nenad.cambi@xnet.hr

U kući Tavilić u Trogiru uzidan je važan neobjavljeni i teško oštećeni natpis u u kojem se spominje nekoliko vladara Konstantinove dinastije. Čitanje prvoga retka je nemoguće, ali na temelju ostalih redaka veoma je vjerojatno da se spominje Konstancije II., a u drugima njegovi prethodnici: otac Konstantin i djed Konstancije I. te vjerojatno i drugi djed, po majčinoj strani, Maksimijan. Moguće je također da je u neočuvanim redcima bio spomenut i lažni predak Klaudije Gotik. Natpis je posvetnoga karaktera. Vjerojatno se u čast Konstancija II. u Trogiru nešto izgradilo.

Ključne riječi: Trogir, kuća Tavilić, Konstancije II.

UDK: 904(497.5 Trogir):930.271

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 6. srpnja 2018.

Kuća Tavilić nalazi se na južnoj strani grada Trogira u blizini glavnoga, sjevernoga ulaza u sklop palače Lucić. U zemljišniku iz godine 1831. kuća je zabilježena pod brojem 536. Orijentirana je u pravcu sjever-jug. Pročelje je na zapadnoj, a začelje na istočnoj strani i okolne zgrade je ne zaklanjaju.

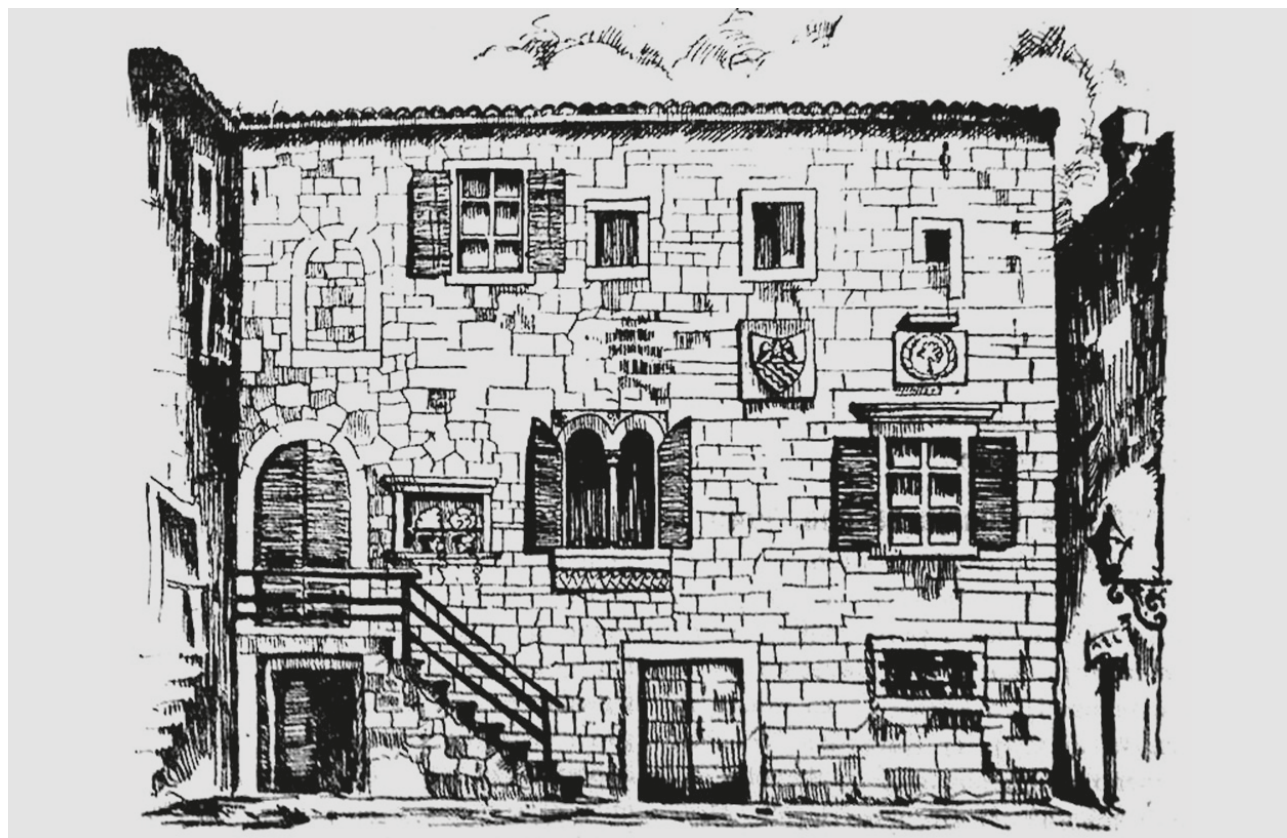
Na pročelju su istaknuti grbovi od kojih je onaj srednjovjekovni u obliku štita pripadao plemićkoj porodici Tavilić iz Šibenika (sl. 1). Kuća je dvokatna s očitim obilježjima romaničkoga stila (srpasti lukovi nad vratima i prozorima). Uz vrata nad vanjskim stubištem osobito je zanimljiva pravokutna niša sa stupićem u sredini. Nad nišom je ugrađen manji ulomak rimske stele. Veliki blokovi ponad temelja moguće je da su antičkoga podrijetla. Na jednom od njih uklesan je križ teško određiva vremena nastanka. Na začelju zgrade su ugrađena dva spolija: na razini prvoga kata veći fragment prednje strane sarkofaga s nepotpuno sačuvanim natpisnim poljem, a na ansama je izvrsno isklesani florealni ornament (sl. 2). Donedavno je na istom zidu začelja, na samom uglu, stajao spolij: kamena prizma s prošupljenjem kružnog presjeka (cijev).¹

Predmet ovoga rada je drugi spolij, ugrađen na drugom katu, uz prozor na začelju. Bez obzira na teškoće

čitanja već na prvi pogled je jasno da je natpis iznimno važan. Natpis je teško dostupan jer se nalazi visoko. Čak i teleobjektivom može se snimiti samo pod ostrim kutem (sl. 3-7).² Neke fotografije snimljene su sa susjednoga prozora, ali također pod nepovoljnim uvjetima. Površina natpisa je hrapava i oštećena, ponajviše od atmosferilija. Na lijevoj strani vidi se mali dio obrubne trake i urezanog žlijeba čime je, kao što je uobičajeno, označeno natpisno polje. Desni dio natpisnoga polja, gdje bi se također očekivao identičan oburb, nije očuvan. Čini se da je rub bio i na gornjoj strani, što upozorava da je ispod toga prvi redak. S obzirom da je u trećem retku sačuvan dio imena *Const*, kao i još neke tipično carske funkcije i definicije o kojima će još biti riječi, logično je zaključiti da se radi natpisu iz razdoblja Konstantinove dinastije. Prvi redak je nečitak jer su slova jako oštećena, a moguće da je redak bio upisan na prethodno radiranom tekstu kako bi se izbrisalo ime. Osim toga, slova prvoga retka su lošija od ostalih. To je dodatna teškoća u čitanju. Može se pretpostaviti da je natpis uklesan na ploči na kojoj je prethodno bio neki stariji natpis od kojega se očuvalo samo nekoliko manjih slova u donjem dijelu fragmenta. Riječ je, dakle, o palimpsestu.

1 Ovaj dio teksta je neznatno izmijenjen u odnosu na onaj koji mi je e-poštom poslao Ivo Babić na čemu mu srdačno zahvaljuem. Usp. I. Babić 2016, str. 100. O kući Tavilić također usp. C. Fisković 1952, str. 175.

2 Na taj natpis upozorio me je Ivo Babić i dao snimiti s molbom da ga obradim i objavim. Na tomu mu toplo zahvaljujem. Fotografije su kod mene već više od dvije godine i tek se sada usudujem objaviti ono do čega sam mogao doći. Naime, slova su dosta nekvalitetna, izlizana i teško čitljiva.

Slika 1
Kuća Tavilić u Trogiru (List Biskupije splitsko-makarske LXI, br. 11-12, Split 1939.)

Slika 2
Ulomak sarkofaga lokalne produkcije uzidan u začelju kuće Tavilić

Slika 3
Začelje kuće Tavilić s Konstancijevim natpisom kod prozora drugoga kata

Evo pokušaja restitucije natpisa:

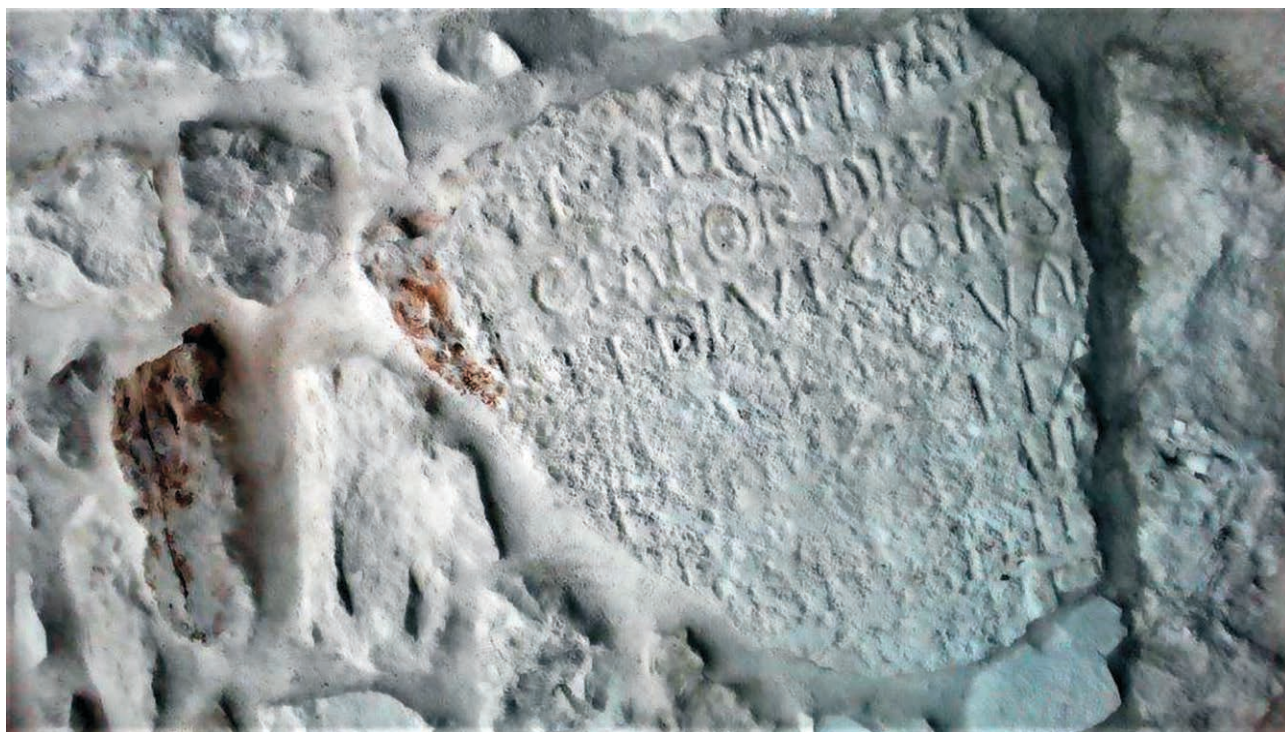
Prvi redak nečitak i manjkav, a morao bi završavati: au/
TOCRATOR DIVI F(i)lius [auotocrato]/
RI CONST[ntii et]/
I[M]P(eratori) C(ai) VAL [eri Maximiani nepoti]/
ICA/
VI

Neka slova, dakle, daju se čitati tako da se smije pretpostaviti da je u prvom retku bilo ime i kurikul cara Konstancija II., sina božanskoga Konstantina, čije se ime ne

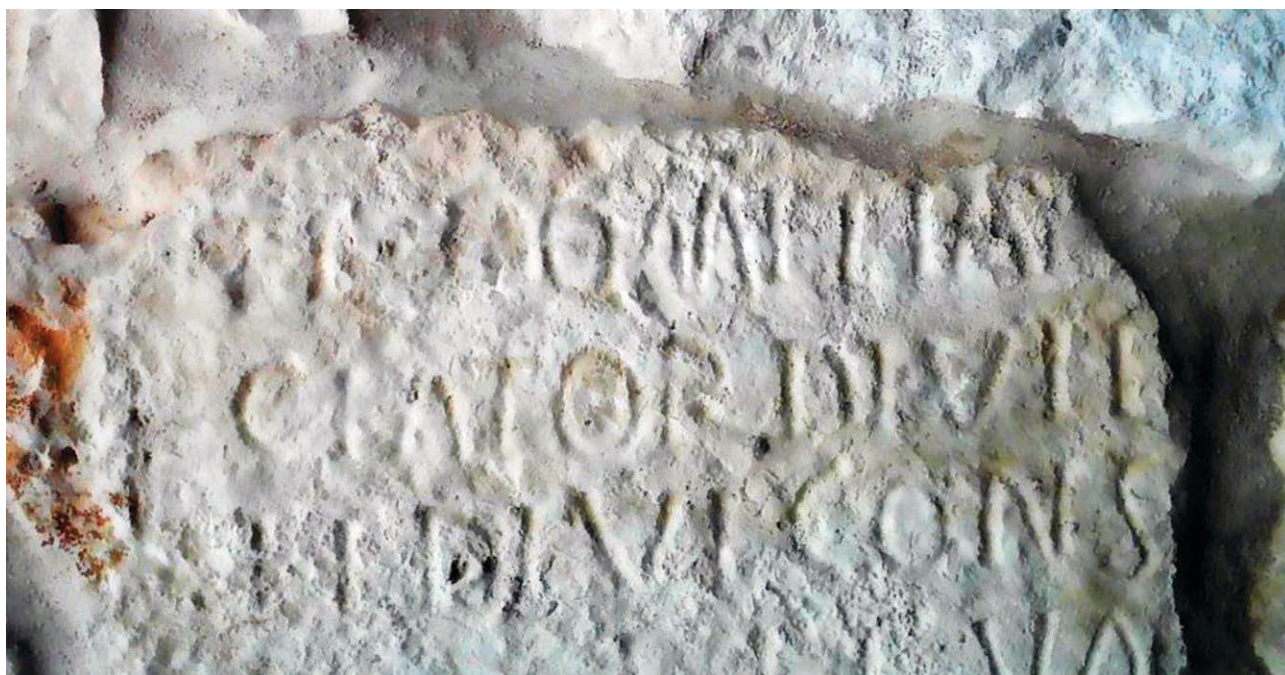
navodi, a ispravno bi u natpisu trebalo stajati *Divi Constantini f(i)lius*.³ Ime utemeljitelja dinastije Konstantina nije bilo navedeno, ali se podrazumijevalo. Na to da je riječ o carskoj osobi, osim imena *Const* koje se odnosi na Konstancija I. (Klora), djeda, upućuje i spomenuta filijacija. Konstantin I. se navodi samo kao *divus*. On je utemeljitelj dinastije i posljednji je car koji je, unatoč pripadnosti »kršćanskoj« zajednici, bio pobožanstvljen.⁴ Ni jedan od njegovih nasljednika iz carske obitelji više nije bio diviniziran. Ta je činjenica prije pokazatelj njegova političkog oportunizma nego religijske pripadnosti koja bila mu je

3 Očito je da je Konstantinovo ime izostavljeno.

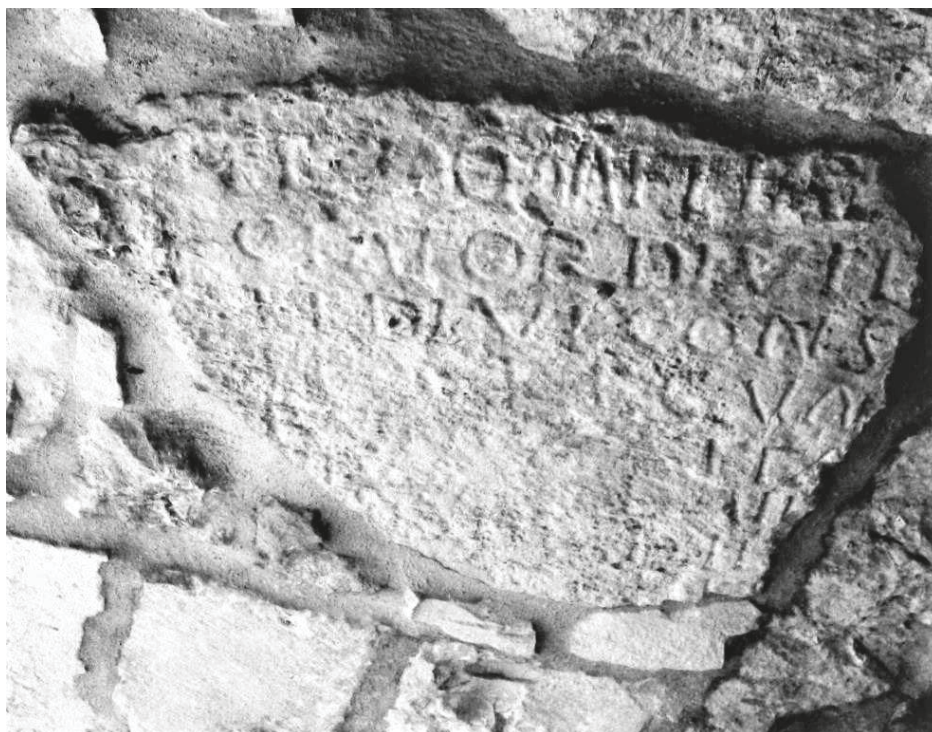
4 Eutropije, *Breviarium historiae Romanae* II, 10; D. Kienast 1996, str. 301; A. Demandt 2007, str. 100. Neposredno poslije Konstantinove smrti izdan je novac s prikazom konsekracije na reversu na način kakav je bio uobičajen u Rimskom Carstvu: car vodi četveropreg prema nebu, a novina je što iz oblaka izlazi božanska ruka (RIC VIII, 447, tab. 21, 1). Na aversu je pokojni car *capite velato* u profilu. Novac apoteoze opisuje Euzebije, *Vita Constantini* IV, LXXIII, očito aludirajući na kršćansku apoteozu. O tome novcu usp. i F. Kolb 2001, 253-254, sl. 48.

Slika 4
Konstancijev natpis u kući Tavilić

Slika 5
Gornji dio natpisa u kući Tavilić

Slika 6
Natpis u kući Tavilić

manje važna. To je bila neka vrsta sjedenja na »dviije stolice« koje će uskoro postati inkompatibilne. Zanimljiva je činjenica da je Konstantinovo krštenje, po Euzebiju, došlo tek kad je car već bio na samom kraju života,⁵ što je izazivalo spekulacije da je krštenjem želio od Boga zatražiti oprost za ubojstvo sina Krispa i žene Fauste.⁶ Divinizacija se mogla dogoditi isključivo poslije njegove smrti, uz jasno definirani ritual, što bi značilo da je jedna došla poslije druge (apoteoza poslije krštenja).⁷ Na temelju onoga što se može iščitati iz natpisa smije se pretpostaviti sljedeće: 1. da natpis postavlja jedan od Konstantinovih sinova, najvjerojatnije Konstancije II. koji je, dakako, pravi *divi filius*; 2. pouzdano čitanje *Const* u genitivu se može odnositi samo na tetrarha Konstancija I. Klora, careva djeda (*nepos*) i utemeljitelja dinastije, koji se također naziva *autocrator*, a ne *imperator*; 3. da je treća osoba imp(erator) Gaj Valerije koji je također u nasljednoj liniji Konstantinove obitelji (također *nepos*).

U natpisu se, kao što u latinskoj carskoj epigrafiji nije rijedak slučaj, imenuju otac i djed, a možda i pradjed, što je ponovno došlo u »modu« u doba Konstantina, o čemu svjedoči više natpisa.⁸ Doista su Konstanciju II. Konstantin I. (otac) i Konstancije I. Klor (djed) pravi rodbinski prethodnici po muškoj lozi, dok bi *imp. C. Val(erius)* mogao biti Dioklecijan ili Maksimijan, dva augusta prve tetrarhije. U vezi s obje mogućnosti postoje, međutim, određene poteškoće. Maksimijan se višekratno javlja na natpisima i poslije smrti kao djed s majčine strane Konstantinovih sinova.⁹ S druge strane valja upozoriti je da je Maksimijan *M(arcus) Aurelius Valerius*, a ne *C(aius)* kako stoji na trogirskom natpisu. Maksimijan je s Eutropijom imao sina Maksencija i kćer Faustu, drugu ženu Konstantina Velikoga, pa je stoga bio u izravnoj rodbinskoj vezi s Konstancijem II. jer mu je Fausta bila majka. Još je jedna poveznica Konstancija I. Klora, a time dakako i Konstancija II., s Maksimijanom. Naime, Maksimijanova druga žena Eutropija imala je u prethodnom braku kćer

5 Euzebije, *Vita Constantini* IV, LXI-LXIV.

6 Zosim, *Historia Nova* II, 1-4. Kršćanski Bog nakon krštenja sve prašta.

7 Najnovije o divinizaciji katalog velike izložbe: Apoteosi 2013.

8 ILS I, 684, 699, 702, 716, 723, 725, 730, 732.

9 Iste natpisi kao i u bilješci 7.

Slika 7
Natpis u kući Tavilić snimljen teleobjektivom pod prirodnom kosinom

Teodoru koja je u novom braku postala Maksimijanova pokćerka. Teodora se udala za Konstancija I. Klora i s njim začela šestero djece, Konstantinove polubraće i polusestara.¹⁰

Konstancije I. i Maksimijan su po tetrarhijskom običaju bili usko rodbinski povezani, a time je bila ojačana i politička veza. Pitanje je, međutim, je li Maksimijan nekoliko desetljeća kasnije bio prikladan za veličanje rodbinske linije s obzirom na događaje i komplot u Galiji u koji je pokušao upetljati i kćer Faustu.¹¹ Valja naglasiti da je Maksimijanova kći odlučno stala na muževljevu stranu (Konstantin), a protiv oca (Maksimijan) i pridonijela neuspjehu očeve urote zbog čega je potonji bio prinuđen na suicid (nečasna smrt vješanjem). Međutim, na natpisima se ipak javlja Maksimijan, i to bez ikakve ograde, kao *nepos*,¹² unatoč tomu što je već postojala damnacija (zabrana povijesne uspomene).¹³ To po svoj prilici nije više bilo važno, iako je damnaciju potakao sam Konstantin. Činjenica je da su Konstancije I. (Klor) i Maksimijan bili pravi djedovi Konstanciju II., jedan po ocu, a drugi po majci. Drugi problem u vezi s Maksimijanom je znatno veći, a taj je što se na našem natpisu navodi *praenomen C(aius)*, a ne *M(arcus)*. Također je problematično što se kao *nomen* javlja *Valerius* prije nego *Aurelius*, ali moglo je lako doći do inverzije ili još vjerojatnije do izostavljanja potonjega jer je obiteljsko ime *Valerius* bilo znatno važnije u determinaciji i kao takvo jedino relevantno. S obzirom da se na dosad poznatim natpisima toga doba više ne javlja Dioklecijan, držim da je kao drugi djed u natpisu ipak naveden Maksimijan.¹⁴ Uz Maksimijana i Konstancija I. Klora ponekad se kao pradjed pojavljuje i Klaudije Gotik, ali dio natpisa na kojem bi se to vidjelo nije očuvan. Klaudije Gotik s Konstantinom i nasljednicima nije ni u kakvoj rodbinskoj ili dinastičkoj vezi, nego je lažno i samovoljno izabran zbog promicanja obiteljske propagande da bi se izbjegao put Konstantina Velikoga do vlasti preko nepoćudnih tetrarha.¹⁵ Naime, Konstantin Veliki je očito namjerno isticao svoju obiteljsku propagandu.

Prvi redak je nečitljiv i samo na temelju ostalih podataka može se pretpostaviti da se odnosio na Konstancija II. Nije pouzdano počinje li redak s njegova dva nomena *Flavius, Iulius* ili pak s kraticom *D(ominus) N(oster)* koja se povremeno upotrebljava još prije tetrarhije, ali otada ulazi gotovo redovno u uporabu. Kako su Konstantinovi sinovi i nasljednici praktički od same Konstantinove smrti bili u međusobnom opakom sukobu, moguće je da je izvorno natpis navodio ime jednog njih (Konstantina II. ili

10 Flavije Delmacije, Flavije Julije Konstancije, Flavije Hanibalijan, Flavija Julija Konstancija, Anastazija i Eutropija.

11 Laktancije, *De mortibus persecutorum* 29-30.

12 ILS I, 684, 723, 732.

13 D. Kienast 1996, str. 273 (divinizacija, damnacija pa ponovno divinizacija).

14 *Praenomen* je u ovo doba u fazi napuštanja pa je u određenom smislu na natpisima labilan. Tako su, za osim najčešćega *Gaius*, za Konstantina I. poznati još i *Marcus* i *Titus*. Usp. D. Kienast 1996, str. 298.

15 D. Kienast 1996, str. 299 (navodno povodom proslave kvinkvenalija 25. srpnja 310.).

Konstanta). Poslije, kad su u bratoubilačkoj borbi oba potonja izgubila živote i kad je poslije godine 350. u iliričkoj regiji zagospodario Konstancije II., njihova imena postala su nepoćudna.¹⁶ Ako je doista bilo tako, tada bi bilo logično da je u prvom retku stajalo ime Konstanta (najmlađi brat) koji je zavladao Zapadom nakon ubojstva najstarijega brata Konstantina II. Konstancije II. pak poslije obračuna s Konstantom godine 350. postaje samovladar i vlada čitavim Rimskim Carstvom do vlastite smrti 361. godine.¹⁷

Pitanje je jesu li u natpisu bili navedeni još neki drugi carski naslovi osim onih koji se jasno vide. *Autocrator* je svakako na Zapadu neuobičajena formulacija carske titulature, iako nije nepoznata.¹⁸ Taj naziv je grčki prijevod latinskoga naslova *imp(erator)*, ali pisan latinskim slovima kao i čitav natpis. Ipak pojava titule *autocrator* upućuje na vezu s Istokom koju je jedini od braće i suparnika za cjelovitu vlast nad carstvom imao Konstancije II. Na ovom mjestu bi se očekivalo još *aug(ustus)* ili u grčkoj varijanti

σεβαστός (latinski transkribirano: *sebastos*). U trećem retku razriješio sam završetak riječi RI kao *autocratori*. Moglo bi doći u obzir i *imperator*, ali ovaj carski naslov se obično piše kraticom *imp*, a kako u gornjem retku *autocrator* nije pokraćeno, odlučio sam se radije za potonji carski naslov.

Ispod navedenoga teksta još je pouzdano bio jedan redak na kojem su očuvana samo tri slova na temelju kojih je nemoguće predložiti bilo kakvu rekonstrukciju. I u kurikulu Konstancija II. moguće je da se, kao i u nekim drugim natpisima, navodio još i car Klaudije II. Gotik, označen kao *abnepos* ili *pronepos* (istoznačni termini).¹⁹ Nije poznato zašto su članovi Konstantinove obitelji lažno izvodili podrijetlo od Klaudija II., bez obzira što je potonji vladar u povijesnoj memoriji zapamćen po vrlinama i uspjesima.²⁰

S obzirom da je veći broj natpisa u Saloni posvećen Konstanciju II., valja pretpostaviti da je ovaj poduzeo neke graditeljske pothvate, a u ovom slučaju i u Traguriju.²¹

Kratice

ILS = H. Dessau, *Inscriptiones Latinae Selectae* I, Berlin 1892.

RIC = J. P. C. Kent, *Roman Imperial Coinage VIII. The Family of Constantine I (337-364)*, London 1981.

Literatura

- Apoteosi 2013 *Apoteosi da uomini a dèi. Il Mausoleo di Adriano*, Roma, Museo Nazionale di Castel Sant' Angelo, 21 dicembre 2013 – 27 aprile 2014, Roma 2013.
- I. Babić 2016 Ivo Babić, *Trogir. Grad i spomenici*, Split 2016.
- J. B. Bury 1910 John Bagnell Bury, *The Constitution of the Later Roman Empire*, London 1910.
- N. Cambi 2016 Nenad Cambi, *Nadvratnik prezesa provincije Dalmacije Sarmencija Rufina u čast cara Konstancija II. iz Salone*, Zbornik Instituta za arheologiju, knj. 3, (Finis coronat opus. Zbornik radova posvećen Mariji Buzov povodom 65. obljetnice života), Zagreb 2016, 45-51.

¹⁶ A. Demandt 2007, str. 107 i 110.

¹⁷ R. Matijašić 2012, str. 74-87.

¹⁸ J. B. Bury, 1910, str. 18-24.

¹⁹ ILS I, 723, 732.

²⁰ *Historia Augusta* XIII, 1 spominje tobožnju vezu s Klaudijevom sestrom. Trebelije Polion, autor biografije Klaudija Gotika u HA, je, kako sam kaže, na Konstancijev zahtjev napisao pa je i podatak o Konstantinovoju sestri dvojen. Klaudijeva povijest kakva se pojavljuje u spomenutom izvoru nedvojbeno je još dodatno uljepšana.

²¹ J. Jeličić-Radonić 2012, str. 89-102, sl. 1-7; N. Cambi 2016, str. 45-51.

- A. Demandt 2007 Alexander Demandt, *Die Spätantike. Römische Geschichte von Diokletian bis Justinian 284-565 n. Chr.*, (sec.ed.), München 2007.
- C. Fisković 1952 Cvito Fisković, *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 2, Split 1952, 129-178.
- J. Jeličić-Radonić 2012 Jasna Jeličić-Radonić, *Posvetni natpisi namjesnika Flavija Julija Rufina Sarmentija carevima Konstantu i Konstanciju II. u Saloni*, Tusculum 5, Solin 2012, 89-102, sl. 1-7.
- D. Kienast 1996 Dietmar Kienast, *Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*, (sec. ed.), Darmstadt 1996.
- F. Kolb 2001 Frank Kolb, *Herrscherideologie in der Spätantike*, Berlin 2001.
- R. Matijašić 2012 Robert Matijašić, *Povijest hrvatskih zemalja u kasnoj antici od Dioklecijana do Justinijana*, Zagreb 2012, 74-87.

Summary

Nenad Cambi

The Constantius II. Inscription Built in the palace of the Tavilić family in Trogir

Key words: Trogir, palace Tavilić, Constantius II.

The family coat of arms in the shape of the shield reveals that the palace belonged to the Tavilić family from Šibenik (fig. 1). A front of a sarcophagus chest is built into the wall on the back side of the palace (fig. 2). The object of this study is a fragment of hardly legible inscription which is built into the wall near the window on the second floor. However, it is clear that the epigraph is very important one since it belonged to an emperor. Unfortunately, it is too high, so it could be shot only by tele lens, but the angle is not favourable (fig. 3-7). Some of these pictures are taken from the window by a photo pole but the results are not satisfying.

Here is an attempt of the deciphering of the inscription:

au]/ (the first line is illegible)
TOCRATOR DIVI F(i)lius [auotocrato]/
RI CONST[ntii et]/
I[M]P(eratori) C(ai) VAL [eri Maximiani nepoti]/
ICA/
VI

According to the name CONST and filiation *divi f(i)lius*, it is certain that the inscription mentions an emperor. *Divi f(i)lius* is also a clear indication of the character of the epigraph. The last emperor that was divinised was Constantine the Great. So, the epigraph belonged

to one of his sons, very probably Constantius II, after the final defeat of his both brothers (Constans and Constantine II).

The name *Const* in genitive case could refer only to Constantius II grandfather Constantius I who was the founder of Constantinian family. His title is a Greek translation *autocrator* instead of Latin *imperator*. Third person is *imp(erator) Gius Valerius* who obviously belonged to the hereditary line of Constantius the First.

In this case, as was rather common in the Latin epigraphic tradition, father and grandfather were mentioned. Maybe that even grandfather was remembered. This custom came in the usage in the period of Constantine, as is often evidenced by inscriptions. Unfortunately this segment of the inscription fails.

Diocletians' colleague Maximian repeatedly appeared as the grandfather from the mother's side in the inscriptions belonging to Constantine's the Great sons. But, there are some problems. Maximian is *M(arcus) Aurelius Valerius*, not *C(aius)* as is stated in the Trogir's inscription. Maximian had with Euthropia son Maxentius and daughter Fausta, the second wife of Constantine I, the Great, who was the mother of Constans, Constantine II and Constantius II. Thus Maximian was in the direct family line to Constantius II. There is also another family link of Maximian with the family of Constantius I. The Maksimian's second wife Euthropia had the daughter Theodora, the second wife of the Constantius I. Theodora bore six children the half brothers of Constantine the Great.

The title *autocrator* is unusual in the West, but it is not completely unknown. This title corresponded to the title *imp(erator)*.

Given to the rather large number of Constantius II epigraphs relating to Constantius II in Salona it is very probably that this emperor carried out some building enterprises in Salona but in this case in Tragurium.

Translated by Nenad Cambi

